

Lov om alternativ behandling

– med kommentarer

2. utgave

Anne Kjersti Befring

FAGBOKFORLAGET

Lov om alternativ behandling – med kommentarer

2. utgave

Anne Kjersti Befring

FAGBOKFORLAGET

FORORD

Lov om alternativ behandling setter skranker for hvordan alternativ behandling kan annonseres og tilbys. Utgangspunktet er at enhver kan gi slik hjelp innenfor disse skrankene. Det er en grunnleggende forutsetning for tillit til det alternative behandlingsmarkedet at behandlere innretter seg etter loven og det som oppfattes som god etisk praksis. Loven prøver å balansere mellom det å ivareta alvorlig sykes behov for beskyttelse mot utnytting og hensynet til valgfrihet. En forskjell fra kvaksalverloven som ble erstattet av denne loven er at den åpner for at også alvorlig syke kan benytte alternativ behandling under nærmere angitte vilkår. En annen endring er at organisasjonene skal kunne ta et større ansvar for alternative behandlere ved en registerordningen. En tredje endring er at taushetsplikten som gjelder for helsepersonell, også skal gjelde for alternative behandlere.

Det er 17 år siden den første utgaven av kommentarer til lov om alternativ behandling ble utgitt, i 2005. Loven har blitt endret flere ganger, og det foreligger noen få rettsavgjørelser. Disse endringene er tatt med i denne utgaven. Denne utgaven inneholder flere analyser av lovbestemmelsene på bakgrunn av dommer, forvaltningsavgjørelser og flere rettskilder. Siden den forrige utgaven ble skrevet, har EU-retten fått større betydning i norsk helserett. Dette innebærer enkelte endringer i denne loven når det gjelder forbudet mot å benytte titler som helsepersonell. I juli 2018 ble personvernforordningen (GDPR, 2016/679) inkorporert i norsk lovgivning gjennom personopplysningsloven og endringer i flere helselover. Denne forordningen har også betydning for alternative behandlere og blir omtalt i denne kommentarutgaven. Hver lovbestemmelse kommenteres i kronologisk rekkefølge.

Anne Kjersti Befring

8. april 2022

INNHOOLD

DEL 1 INTRODUKSJON TIL BOKEN OG LOVEN

KAPITTEL 1	
LOVEN ERSTATTET KVAKSALVERLOVEN AV 1936	13
KAPITTEL 2	
HOVEDINNHALDET I LOVEN	15
KAPITTEL 3	
EENDRINGENE ETTER 2004	19
KAPITTEL 4	
BOKENS OPPBYGNING	21

DEL 2 LOV OM ALTERNATIV BEHANDLING MED KOMMENTARER

KAPITTEL 1	
§ 1 LOVENS FORMÅL	25
KAPITTEL 2	
§ 2 LOVENS VIRKEOMRÅDER OG BEGREPER	27
2.1 Personer som omfattes av loven	28
2.2 Lovens geografiske virkeområde	29
2.3 Helserelatert behandling	30
2.4 Helsepersonell som utøver alternativ behandling	32
2.4.1 Om virkeområdet og forsvarlighetsplikten	32
2.4.2 Avgjørelser mot helsepersonell	35
2.4.3 Avkall på autorisasjon	36
2.5 Profesjonell og leilighetsvis behandling	37

KAPITTEL 3

§ 3 REGISTERORDNING	39
3.1 Om registerordningen	39
3.2 Helsedirektoratets myndighet	41
3.3 Vilkårene for å bli registrert i ordningen	46
3.3.1 Må være registrert i Brønnøysundregistrene	46
3.3.2 Kravet om 30 medlemmer	48
3.3.3 Krav til medlemmer og om yrkesetiske regler	49
3.3.4 Informasjonsformidling	51
3.3.5 Behandling av helse- og personopplysninger	51
3.3.6 Gebyrer	52
3.3.7 Forsikringsplikten	55
3.3.8 Rettigheter og plikter til registrering	56
3.4 Klagerett for pasienter og utelukkelse av medlemmer	58
3.4.1 Klagerett	58
3.4.2 Utelukkelse av medlemmer	60
3.5 Unntaksregel «Særlige tilfeller»	63
3.6 Bruken av registeret – innsyn	64
3.7 Intensjon og oppfølging	65

KAPITTEL 4

§ 4 TAUSHETSPLIKT	67
4.1 Taushetsplikten for alternative behandlere	67
4.2 Innholdet i taushetsplikten for alternative behandlere	69
4.3 Unntakene ved henvisning til helsepersonelloven §§ 22 til 25	72
4.3.1 Generelt om unntakene	72
4.4 Samtykke som grunnlag, § 22	72
4.4.1 Samtykkekompetanse	74
4.4.2 Generelle unntak i § 23	75
4.4.3 Unntak etter en pasients død	77
4.4.4 Informasjon mellom alternative behandlere	79
4.4.5 Opplysninger til elever og studenter	80
4.5 Pasienters rett til å nekte informasjonsutveksling	81
4.6 Forholdet til personvernforordningen (GDPR)	81
4.7 Håndhevelsen av § 4	84

KAPITTEL 5

§ 5 MEDISINSKE INNGREP ELLER BEHANDLING SOM KAN MEDFØRE ALVORLIG HELSERISIKO	87
5.1 Forbudet mot å benytte risikable metoder	87
5.2 «Alvorlig helsersisiko» og endring fra tidligere lov	90
5.2.1 Fra oppregning av metoder til generell formulering	90
5.2.2 Nålestikk som «operativt inngrep» eller som et risikabelt inngrep	91
5.3 Alvorlig risiko og fjernbehandling	93

KAPITTEL 6**§ 6 BEHANDLING AV ALLMENN FARLIGE SMITTSOMME SYKDOMMER**

6.1	Forbudet mot å behandle allmennfarlig smittsom sykdom, første ledd	95
6.2	Unntak: lindring og styrking av immunforsvaret	97
6.3	Aktiviteter som likevel rammes av § 9	98

KAPITTEL 7**§ 7 BEHANDLING AV ALVORLIGE SYKDOMMER OG LIDELSER**

7.1	Forbudet mot behandling av alvorlige sykdommer	100
7.2	Unntak: lindring og styrking av immunforsvaret	102
7.3	Avgjørelse fra Høyesterett, Rt. 1989 s. 421	103
7.4	Unntak: «samforståelse» og samarbeid med lege	105
7.4.1	Generelt om unntaket	105
7.4.2	Samforståelse med lege	106
7.4.3	Samarbeid med lege	108
7.5	Ansvar for legen som samarbeider med en alternativ behandler	109
7.6	Dom fra Gulating lagmannsrett	110
7.7	Samtykkeregler og ansvarsregler	110

KAPITTEL 8**§ 8 BESKYTTET TITTEL OG MARKEDSFØRING**

8.1	Kravene til markedsføring	113
8.2	Nøktern og saklig markedsføring	115
8.3	Påstander om en behandlingsmetode	117
8.4	Gjengivelse av kundetilfredshet og helsepersonells opplevelser	118
8.5	Pålegg om å gi opplysninger	119
8.6	Forbudet mot å bruke titler som helsepersonell	120
8.7	Forbudet mot å bruke REG, andre ledd	121
8.8	Markedsføring under behandlingen	122
8.9	Forbrukerombudet, markedsrådet og Helsetilsynet	122
8.10	Rettspraksis	124
8.11	Forvaltningspraksis	124
8.12	Utøverorganisasjonenes kontrollrolle	126

KAPITTEL 9**§ 9 STRAFF**

9.1	Generelt om straffebestemmelsen	130
9.2	Grov uaktsomhet og forsett for å illegge straff	130
9.3	Simpel uaktsomhet og selvstendig straffebud	131
9.4	Pasienter som hindres i å få nødvendig hjelp	132
9.5	Skjerpene straffeansvar	135
9.6	Villfarelse og påtale	135
9.7	Rettighetstap etter straffeloven § 56	137
9.8	Rettspraksis vedrørende rettighetstap	139
9.9	Uriktig dom fra lagmannsretten	141

KAPITTEL 10	
§ 10 LOVENS IKRAFTTREDELSE	143
KAPITTEL 11	
§ 11 OPPHEVELSE AV ANDRE LOVER	145
DEL 3 TEMAER KNYTTET TIL LOVEN	
KAPITTEL 1	
RETTSUTVIKLINGEN OG ENDRINGER I HOLDNINGER TIL ALTERNATIVE METODER	149
1.1 Lovforarbeidet og historisk bakgrunn	149
1.2 Synet på akupunktur mv.	152
1.2.1 Innholdet i forsvarlighetskravet	152
1.2.2 Helsetilsynets praksis: avgjørelser	154
1.3 Endringer i holdninger til alternativ behandling	156
KAPITTEL 2	
BEHANDLING OG RELIGIONSUTØVELSE	159
KAPITTEL 3	
AUTORISERT HELSEPERSONELL I EGEN VIRKSOMHET SOM ALTERNATIV BEHANDLER	165
KAPITTEL 4	
NAFKAM - NASJONALT FORSKNINGSSENTER	167
KAPITTEL 5	
ALTERNATIVE BEHANDLERES ERSTATNINGSANSVAR	171
KAPITTEL 6	
UTFORDRINGER MED HÅNDHEVELSEN AV LOVEN	183
REGISTRE	184
Litteratur	184
Offentlige dokumenter	184
Lovregister	185
Domsregister	185
STIKKORDREGISTER	187

REGISTRE

LITTERATUR

- Befring, Anne Kjersti. *Helseretten*. Oslo, Cappelen Damm, 2022.
- Befring, Anne Kjersti. Persontilpasset medisin som helsehjelp etter pasient- og brukerrettighetsloven. *Lov og Rett*, 59(10), s. 583–601. Universitetsforlaget, 2020.
DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2020-10-02>
- Befring, Anne Kjersti og Bente Ohnstad. *Helsepersonelloven. Kommentartutgave*. Bergen, Fagbokforlaget, 2019.
- Bratholm, Anders. Akupunktur – behov for lovregulering. *Lov og Rett*, 22(4), s. 161–162. Universitetsforlaget, 1983.
- Falk, Hjalmar og Alf Torp. *Etymologisk ordbog*. Oslo, Bjørn Ringstrøms antikvariat, 1991. (Faksimileutgave av 1903–1906-utgaven)
- Halvorsen, Marit. *Rettslig grunnlag for medisinsk behandling*. Bergen, Fagbokforlaget, 1998.
- Woxholt, Geir. Hvem kan utføre akupunktur? *Lov og Rett*, 22(9), s. 510–515. Universitetsforlaget, 1983.

OFFENTLIGE DOKUMENTER

Innst. O. nr. 58 (1998–1999)	Ot.prp. nr. 13 (1998–1999)
Innst. O. nr. 68 (2000–2001)	Ot.prp. nr. 31 (1998–1999)
Innst. O. nr. 98 (2002–2003)	Ot.prp. nr. 55 (1999–2000)
Innst. S. nr. 118 (1994–1994)	Ot.prp. nr. 27 (2002–2003)
NOU 1992: 6	Ot.prp. nr. 22 (2002–2003)
NOU 1998: 21	Ot.prp. nr. 74 (2002–2003)
Ot.prp. nr. 39 (1936)	St.meld. nr. 37 (1992–1993)
Ot.prp. nr. 12 (1998–1999)	St.meld. nr. 26 (1999–2000)

LOVREGISTER

Barnekonvensjonen (inntatt som lov av 21. mai 1999 nr. 30)
 barneloven (lov av 8.april 1981 nr. 7)
 barnevernloven (lov av 17. juli 1992 nr. 100)
 Den europeiske konvensjon om menneskerettigheter (EMK)
 folketrygdloven (lov av 28. februar 1997 nr. 19)
 forvaltningsloven (lov av 10. februar 1967)
 helsepersonelloven (lov av 2. juli 1999 nr. 64)
 helseregisterloven (lov av 18. mai 2001 nr. 24)
 kvaksalverloven (lov av 19. juni 1936 nr. 9)
 pasient- og brukerrettighetsloven (lov av 2. juli 1999 nr. 63)
 pasientskadeloven (lov av 15. juni 2001 nr. 53)
 personopplysningsloven (lov av 14. april 2000 nr. 31)
 pristiltaksloven (lov av 11. juni 1993 nr. 66)
 produktansvarsloven (lov av 23. desember 1988 nr. 104)
 skadeerstatningsloven (lov av 13. juni 1969 nr. 26 § 3-1 tredje ledd)
 smittevernloven (lov av 5. august 1994 nr. 55)
 sosialtjenesteloven (lov av 13. desember 1991 nr. 81)
 spesialisthelsetjenesteloven (lov av 2. juli 1999 nr. 61)
 straffeloven (lov 22. mai 1902 nr. 10)
 straffeprosessloven (lov av 22. mai 1981 nr. 25)
 veiledningssskriv av 11. januar 1994 til fylkeslegene

DOMSREGISTER

Rt. 1937 s. 984	Rt. 1978 s. 482
Rt. 1939 s. 273	Rt. 1985 s. 19
Rt. 1950 s. 971	Rt. 1985 s. 931
Rt. 1955 s. 492	Rt. 1989 s. 421
Rt. 1960 s. 727	Rt. 1989 s. 674
Rt. 1961 s. 212	Rt. 1990 s. 768
Rt. 1965 s. 155	Rt. 1993 s. 1169
Rt. 1977 s. 1035	